

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра історії стародавнього світу та середніх віків

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи

_____ А. В. Пантелеймонов

“ _____ ” _____ 2018 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

ІСТОРІОГРАФІЯ АНТИЧНОСТІ ТА СЕРЕДНІХ ВІКІВ

(назва навчальної дисципліни)

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ магістр _____

галузь знань _____ 03 гуманітарні науки _____
(шифр і назва)

спеціальність _____ 032 Історія та археологія _____
(шифр і назва)

освітня програма _____ 032 Історія та археологія _____
(шифр і назва)

спеціалізація _____ Історія та археологія _____
(шифр і назва)

вид дисципліни _____

(обов'язкова / за вибором)

факультет _____ Історичний факультет _____

2018/ 2019 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою історичного факультету

“15” червня 2018 року, протокол № 6

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: К. Ю. Бардола, канд. іст. наук, доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків історичного факультету ХНУ ім. В.Н. Каразіна

Програму схвалено на засіданні кафедри історії стародавнього світу та середніх віків

Протокол від “14” травня 2018 року № 9

Завідувач кафедри історії стародавнього світу та середніх віків

_____ (Сорочан С.Б.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією історичного факультету

_____ назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “8” червня 2018 року № 10

Голова методичної комісії історичного факультету_____

_____ Тумаков О.І.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Історіографія античності та середніх віків» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки – *магістр*

Спеціальності (напряму) 032 історія та археологія

Спеціалізації історія та археологія

1. Опис навчальної дисципліни

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Історіографія історії середніх віків» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки

Предметом вивчення навчальної дисципліни є розвиток історичної думки у період середньовіччя та погляди головних представників історіографії на історію середніх віків історичні напрямки.

Міждисциплінарні зв'язки: плідне вивчення спецкурсу пов'язане з періодичним звертанням до інших курсів, які вивчаються на історичному факультеті, а саме: історія середніх віків, історія культури Європи, джерелознавство історії середніх віків, історія Візантії.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Мета курсу історіографія середніх віків ознайомити слухачів з головними етапами розвитку історичної думки в Західній Європі, а також основними історичними концепціями генезису середньовіччя. За допомогою вивчення цього спецкурсу студенти повинні оволодіти навичками самостійної роботи з науковою літературою за темою курсу, визначити приналежність історичного дослідження до тієї чи іншої історичної школи або течії, а також знаходити взаємозв'язок соціально-інформаційного середовища та історичних концепцій

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Завдання курсу для студентів полягає в отриманні професійних знань та навичок, необхідних в різних галузях суспільного життя, в тому числі в рамках викладацької, науково-дослідницької, культурно-просвітницької, експертно-аналітичної та організаційно-управлінської роботи.

Курс, який завершує теоретичну та методологічну підготовку професійних істориків високої кваліфікації, побудований таким чином, щоб дати цілісне уявлення про всієї сукупності питань, пов'язаних з осмисленням специфіки історичного знання середньовіччя, та багатовікового становлення і розвитку історіографії середніх. Такий фронтальний аналіз форм і шляхів розвитку історичного знання покликаний дати молодому спеціалісту повноцінну інформацію та надійні наукові орієнтири для системної оцінки стану історіографії в цілому, вивченості тих або інших проблем, для визначення перспектив різних шкіл і напрямків і вибору з цього різноманіття найбільш ефективного інструментарію для вирішення своїх власних дослідницьких завдань.

У курсі розкриваються основні форми і рівні історіографічного знання: історіографія раннього та пізнього середньовіччя, раціональне знання, академічний історизм, новітні напрямки історичних досліджень. Акцентується увага на базових категоріях і концепціях історіографії, послідовно розглядаються значущі зміни в методах історичного пізнання, проблематики, методології, концептуальному апараті та методику історіографічних досліджень. Значна частина змісту курсу присвячена особливостям формування і розвитку закордонної історіографії. У заключній частині курсу розглядаються сучасні дискусії про стан і перспективи історичної науки, її ролі в суспільстві, про взаємодію історії та політики, історії та ідеології.

1.3. Кількість кредитів 4

1.4. Загальна кількість годин 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	2-й
Семестр	
2-й	3-й
Лекції	
32 год.	20 год.
Практичні, семінарські заняття	
год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
88 год.	100 год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

Після завершення викладання цього курсу передбачається **знання** студентами:

- Головних представників історіографії середніх віків, їх основоположних ідей що до історичного розвитку Європи у час середньовіччя.

- Основні історичні школи історіографії середніх віків, та їх представників

В результаті вивчення курсу історіографії студент повинен **вміти**:

- Оволодіти навичками навиками самостійної роботи с науковою літературою за темою курсу

- Визначити приналежність історичного дослідження до тієї чи іншої історичної школи або течії

- Знаходити взаємозв'язок соціально-інформаційного середовища та історичних концепцій

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістовних модулів:

1. Вступ. Теоретичні проблеми історіографічного дослідження.

2. Історична думка раннього середньовіччя.

3. Історична думка західноєвропейського середньовіччя

4. Історична думка епохи відродження

5. Історична думка Західної Європи в XVII ст.

6. Історична думка епохи Просвітництва

7. Історична думка Західної Європи першої половини XIX ст.

8. Історіографія середніх віків у другої половини XIX ст.

9. Марксистська концепція історичного процесу

10. Проблема кризи історичної науки кінця XIX - початку XX ст.

11. Основні тенденції розвитку історичної науки у першій половині XX ст.

12. Історична школа "Аналів" о середніх віках.

13. Історична наука в другій половині XX ст. та проблеми середньовіччя.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1.

1. Історія та історіографія. Історіографія як історія історичної науки. Теоретичні та методичні проблеми історії історичної науки. Проблемна історіографія. Історія історичної науки в системі історичних наук. Історіографія та суспільство. Соціальні функції історіографічних знань. Історіографія та політика. Світова історіографія та вітчизняна історична наука. Предмет і принципи періодизації історії історичної науки. Методика і методологія історіографічних досліджень. Поняття «історіографічний факт» і «історіографічний джерело». Види історіографічних джерел. Поняття «школа», «напрямок», «течія». Історіографія та історія історіографії як методологічна рефлексія. Історія історіографії як спеціальної історичної дисципліни. Основні етапи розвитку вітчизняної історії історичної науки. Сучасний стан та перспективи розвитку історіографічних досліджень.
2. Історіописання перехідної епохи. Історичні долі античної культури в V-VII ст. Перший досвід богословської історії: «Церковна історія» Євсевія Кесарійського (260/65-338/39). Основи християнської хронології історії. Християнська ідея історії в Августина (354-430): перший європейський досвід філософії історії. Вчення про двох «градах». Ідея розвитку та способи періодизації історії. Життя і смерть Ісуса Христа - центральний пункт «Священної історії». Історія як воля Бога. «Історія проти язичників» Павла Орозій (380-420). Історії варварських народів. Історичні твори раннього середньовіччя: «Про походження та діяння гетів» Йордана (перша половина VI ст.), «Історія франків» Григорія Турського (540 - 594), «Історія королів готов» Ісидора Севільського (560-636), «Церковна історія англів» Біді Високоповажного (672/673-735), «Історія лангобардів» Павла Диякона (720- 799). Історіографія «каролінзького відродження»: Ейнхард і його «Життєпис Карла Великого». Рання візантійська історіографія: трансформація грецької античної історіографії. Особливості візантійської культури. Система освіти в VI-VII ст. Історична проза. Прокопій Кесарійський (500 - після 565). Іоанн Малала (491-578). Лев Диякон і його «Історія» (кінець IX ст.).
3. Характерні риси та жанри середньовічної історіографії. Підстави християнської історіографії: теологія історії. Взаємодія античної та біблійної концепцій історії. «Історичний» метод тлумачення Біблії. Універсалізм і провіденціалізм християнського бачення історії. Оттон Фрейзінгенський (1111-1158), Іоанн Солсберійський (1115/20-1180), Йоахім Флорський (ок.1132-1202) та їх місце в історії середньовічного історизму. Уявлення про час і періодизація історії. Історія «священна» і історія «світська». Ідея розвитку у середньовічній теології історії. Дидактичність і символізм середньовічної історіографії. Жанри середньовічної історіографії та її еволюція. Монастирі як центри писемної культури. Підробки та фальсифікації. Західноєвропейські середньовічні аннали та хроніки. Всесвітні хроніки. Прийоми елементарної критики свідоцтв (Еккегард, Гвіберт Ножанський). Поява підручників з всесвітньої історії (Вікентій з Бове, Мартін з Троппау) та історичних хрестоматій («Квіти» і «Зерцало») Офіційна хроністика: королівські та міські хроніки. «Великі хроніки Франції». хроністи пізнього середньовіччя (Фруассар, Дж. Віллані та ін.) Історичні мемуари: Жан де Жуанвіль (1224-1317/1319), Філіп де Коммин (1447-1511).

Розділ 2.

4. Історіографія епохи Відродження і Реформації. Ренесансний тип культури. Переосмислення античного досвіду у вченій культурі Гуманізму та Відродження. Раціоналізація погляду на минуле: світська концепція і нову періодизацію історії. Культурна програма відродження минулого. Ерудітська школа: відкриття першоджерел, збір і первинна обробка матеріалу. Раціональна критика і введення

наукового апарату, історична топографія і хронологія Флавіо Бйондо (1392-1463). Лоренцо Валла (1407-1457): «Трактат про фальшивість Константинова дару» і початок філологічної критики джерел. Історичний досвід і політична ідеологія. Історики Флоренції. Риторична школа і драматизм історії: Леонардо Бруні (бл. 1374-1444) і Поджо Браччоїні (1380-1459). Політична школа: предмет історії - боротьба політичних партій за владу. Нікколо Макіавеллі (1469-1527). «Історія Флоренції» та «Історія Італії» Франческо Гвиччардіні (1483-1540). Історіографія Реформації та Контрреформації в Німеччині і у Франції. Жан Боден (1530-1596) і його «Метод легкого пізнання історії» (1566). Дія законів в історії. Вплив географічних умов на історію людства і долі народів. Боденовська теорія кліматів. Ідея прогресу. Френсіс Бекон (1561-1626): історія як дослідне знання. Концепція розвитку науки і історія в системі наук. Логічне тотожність історії громадянської та природної історії. Вчення про «ідолів». Загальна історія як синтез, або «історія епох». Оригінальність беконовської періодизації історії. Розрив між теорією історії та її практикою: «Історія правління короля Генріха VII» - зразок політичної історіографії.

5. Історичні концепції Століття Просвітництва. Інтелектуальна ситуація в Європі до початку XVIII століття: відсутність загальноприйнятих «кінцевих істин». Джамбаттіста Віко (1668-1744): принцип історизму та заперечення доктрини природного права. Осмислення історії як особливого роду істинного знання. «Нова наука» Віко про єдність історичного процесу, закономірності і повторюваності історичних явищ. Три епохи розвитку людства та ідея кругообігу. Подання про органічний зв'язок усіх сторін історичного процесу. Метод історичних паралелей. Нова напрямок історичної думки: «філософська історія». Ідея прогресу і фактори історії. Виховна функція історії: «влада історика». Г. Болінгброк (1678-1751) і «Листи про вивчення і користь історії». Трактатування питання про історичному досвіді. «Про дух законів» і «Міркування про причини величі і занепаду римлян» Ш. Монтеск'є (1689-1755). «Третя позиція» Монтеск'є в полеміці між романістами і германістами про походження феодальних інститутів. Формально-юридична критика джерел. Вольтер (1694-1778) як історик: розширення горизонтів всесвітньої історії в «Досвід про звичаї та дух народів і про головні події історії». Реалізм, критика свідчень джерел з позиції здорового глузду і екскурс в ранню історію історіографії. Г. Маблі (1709-1805) і його поради «Про спосіб писати історію» (1783). Пріоритет суджень перед ерудицією. Історія та мораль. Критика Вольтера. «Десять епох історії людства» у творі Ж.-А. Кондорсе (1743-1794) «Ескіз історичної картини прогресу людського розуму». «Історія Англії» Д. Юма (1711-1776): імператив неупередженості та перегляд історичної традиції. Поєднання прийомів гуманістичної і філософської історії, передбачення принципів історіографії майбутнього. Розуміння історизму самої історіографічної проблеми. Британські історики-раціоналісти. У. Робертсон (1721-1793), його Вступ до «Історії правління Карла V» і концепція історії середньовічної Європи. «Історія занепаду і краху Римської імперії» Е. Гіббона (1737-1794) - класичний зразок універсальної історії епохи Просвітництва.
6. Західноєвропейська історіографія в першій половині XIX століття. Предтеча історіографії XIX століття І.-Г. Гердер (1744-1803): ідея взаємодії внутрішніх і зовнішніх факторів історичного процесу. Множинність культур і єдність всесвітньої історії. Ідея про національні характери. Порівняльно-історичний метод. Вплив Французької революції на європейську історичну думку. Відкриття доступу до державних архівів. Зростання суспільного інтересу до історії та її «демократизація». Зміна тематики історичних творів. Втрата інтересу до всесвітньої історії: від ідеї єдиного людства до ідеї національного органічного розвитку. Історична культура романтизму: ідеалізація і «привласнення» минулого. Реабілітація середньовіччя в політичній публіцистиці (Е Берк, Л. Бональд, Ж. Де Местр, Шатобріан) і в художній літературі (Вальтер Скотт і Віктор Гюго), в філософії історії (Ф. Шлегель). Історична

школа права (К.-Ф. Савіньї, К.-Ф. Ейхгорн) і поняття «народного духу». Апеляція до першоджерел. Прийоми історичної критики: з'ясування походження джерела, запозичень, достовірності традиції. Метод історичної аналогії. Найбільше наукове підприємство XIX століття: видання «Історичних пам'ятників Німеччини (Monumenta Germaniae Historica)». Синтез романтизму й Просвітництва в «Філософії історії» Гегеля (1770-1831) і відновлення в правах всесвітньої історії. Історичний процес і його закономірності. Ідея прогресу та універсальності історичного розвитку. Леопольд фон Ранке (1795-1886) і його критичний метод. Розробка нових методів дослідження (глибока внутрішня критика джерела, зіставлення свідчень), опора на офіційні документи. Особливий вид історичних творів для написання політичної історії - Регести. Семінари Ранке. Історики «школи Ранке» по всій Європі. Критика Л. Ранке гегелівської концепції історії та телеологічної теорії прогресу. Погляди Ранке на всесвітню історію в його творі «Про епохах нової історії». Гейдельберзький школа. Ф.-Х. Шлоссер (1776-1861) і його «Всесвітня історія». Карл Ріттер (1779-1859) та історико-географічна школа.

7. Французька історіографія в першій половині XIX століття. Публікація джерел (серія «невиданих документів, що відносяться до історії Франції», колекція «Латинської і грецької патрології») і організація історичної науки в 1820-1830-і роки. Створення Школи хартій для підготовки архівістів-палеографії (1821), Інституту історії (1833), особливого урядового комітету для розвідки і публікації пам'ятників французької історії (1834), видання закону про місцеві архіви (1838). Наративна романтична школа: актуалізація художнього боку історичної творчості. О. Тьєррі (1795-1856) і ідея «боротьби рас»: вплив ідей Сен-Симона. «Досвід історії походження та успіхів третього стану» та інші твори. «Філософська школа». Ф. Гізо (1787-1874): історик і політик. Історична концепція Гізо. «Досвід історії Франції» (1823) та «Історія Англійської революції» (1826/27). Від політичних установ до відносин власності: «соціальне питання і боротьба класів за владу». Практична користь і «уроки історії». «Історія Франції» Ж. Мішле (1798-1874). Розширення кола джерел: література, предмети матеріальної культури, природні об'єкти. «Вживання» в минуле і темперамент історика.
8. Британська історіографія першої половини XIX століття. Відверта «партійність» британських шкіл політичної історії. Становлення вігської історіографічної традиції. Апологія сучасного політичного устрою як результату еволюційного розвитку. Зачинатель традиції вігської школи політичної історії - Генрі Галле (1777-1859). «Огляд стану Європи в середні віки» (1818) і «Конституційна історія Англії від Генріха VII до Георга II» (1827). Поступальний рух нації до свободи і політичного ідеалу - конституційної монархії. Т.Б. Маколей (1800-1859) і його історичний бестселер - «Історія Англії від сходження на престол Якова II». Історичні етюди та публіцистика. Як треба писати історію: роздуми над проблемою з'єднання двох начал - пізнавального і естетичного, наукової точності і художніх достоїнств. «Переживання» історії та історична есеїстика. Історія в майстернях літературних портретів. Торійської школа. Томас Карлейль (1795-1881) - історик, філософ, публіцист. Беллетризована історія і специфіка її джерельної бази: наративні, епістолярні, мемуарні матеріали та пріоритет інтуїції перед критичним аналізом. Вплив німецьких романтиків початку XIX століття на історичні погляди Карлейля. Історія як боротьба добра і зла, віри і невіри. Роль особистості в його історичних побудовах: «культ героїв». Вчення про «героїв і натовпу». Виділення епох за типом героїв. Відмова від теорії і заперечення наукового характеру історії. Ідеал історії «без всякого моралізування і філософствування». Хаос доступних даних про минуле і свавілля історика.

Розділ 3.

9. Історіографія другої половини XIX століття: перетворення в «науку». Карл Маркс і матеріалістичне розуміння історії. Вчення про базис і надбудову, соціально-економічний детермінізм і абсолютизація класової боротьби в історії. Теорія і практика. К. Маркс і Ф. Енгельс як історики. Класика соціально-історичного аналізу: «Вісімнадцяте брюмера Луї Бонапарта». Незначний вплив історичного матеріалізму на практику історичних досліджень в XIX столітті. Позитивістська філософія. Перенесення законів природи на історію суспільства. Позитивістський ідеал науки. «Соціальна фізика» Огюста Конта (1798-1857) та історичний позитивізм. Два елементи справжньої науки: збір фактів і розробка законів. Історія та соціологія. Теорія «рівноправних факторів». Позитивізм і науки про живу природу. Дарвінізм і історія. Іполит Тен (1828-1893): «раси» і «середовище», боротьба за існування і прогрес в історії. Герберт Спенсер і «Принципи соціології»: суспільство як живий організм, основний закон розвитку історії людства - диференціація та ускладнення функцій. Нова методологія історії. Розвиток ретроспективного і порівняльно-історичного методів. Статистичний аналіз. Диверсифікація і розширення джерел і кола історичних досліджень. Складання інфраструктури історіографії як галузі знання: наукові товариства, кафедри в університетах, видавнича діяльність, історична періодика, архіви, бібліотеки, музеї.
10. Розвиток локальних досліджень. Історична освіта в університетах. Політичне, історико-правове (юридична школа), історико-економічне (соціально-економічну), культурно-історичне спрямування. Специфіка розвитку цих напрямків і їх видатні представники в національних історіографіях Німеччині, Франції, Британії. Позитивістська історіографія в Британії. Г.Т. Бокль як історик цивілізації. Оксфордський і Кембріджський школи. Історичні концепції Е. Фрімена, У. Стаббса, Д. Актона. С. Гардінер і його «Пуританська революція». Економічна історія в працях Т. Роджерса, У. Кеннінгема, У. Ешлі, Ф. Сібом, А.Тойнбі та ін.. Соціальна проблематика у С. і Б. Вебб. «Історія англійського народу» Дж. Р. Гріна. Локальні дослідження і «Вікторіанська історія графств Англії». Позитивістська історіографія у Франції. Ідея еволюційного континуїтету в історії: А. Токвіль. «Експериментальна історія» І. Тен. Г. Моно, «Історичний огляд» і Практична школа історичних досліджень. Е. Лавісс і його школа. «Ерудітская» школа. А. Люшер, Ф. Лот і історія французької монархії. Синтетична школа: Н.Д. Фюстель де Куланж: походження феодалізму і романо-германська проблема. Німецька історіографія в другій половині XIX століття. Юридична школа: Г.Л. Маурер, Г. Вайц, П. Рот, О. Гірке та ін.. Історична концепція і теоретичні пошуки малогерманської (пруської) школи. Г. фон Трейчке. І.Г. Дройзен про специфіку історичного пізнання: критика позитивістської методології. Історія Античності в працях І.Г. Дройзена і Т. Моммзена. Гейдельберзький школа: Я.Буркхардт - основоположник культурології. Історична школа в політекономії: К.Т. Інама-Штернегг, І. Шмоллер, Л. Brentano, До Бюхер. «Культурно-історичний синтез» К. Лампрехта (1856-1915). Позитивізм в історіографії США. Від романтизму «ранньої школи» до утвердження позитивізму. Х. Грілі і його «Американський конфлікт». Ідеї позитивізму в роботах Дж. Дрепером і його «Історія інтелектуального розвитку Європи». «Закон розвитку цивілізацій» Брукса Адамса. Д. Родс про компроміс в історії. Г. Адамс: від «англосаксонської школи» до культурної історії.
11. Історична наука в кінці XIX - початку XX століття Історія як академічна дисципліна на рубежі століть. Створення національних асоціацій істориків і вдосконалення організації історичних досліджень. Криза позитивізму і суперечки про місце історії в системі наук. Революція в природознавстві. Методологічна ситуація і зміна наукової парадигми в соціально-гуманітарному пізнанні. «Назад до Канту»: Баденська школа (В. Віндельбанд, Г. Ріккерт) про логіку історичного пізнання. Теорія розуміння В. Дільтея. Неокантіанці і полеміка про своєрідність історії та соціальних наук.

Методологічна дискусія і її учасники. Макс Вебер (1869-1920) про предмет і метод гуманітарних наук, про загальні поняття в історичній науці. Історико-соціологічна концепція М. Вебера і теорія ідеальних типів. Проблема ціннісних суджень. Умовність історичної «істини». Від позитивізму - до критичного позитивізму.

Представники критичного напрямку в національних історіографіях країн Європи і в США. Неоранкеанство в німецькій історіографії. Націоналістична Пангерманська історіографія. Г. фон Белов (1858-1927). Г. Зелігер (1860-921), А. Допш (1868-1953) і його вихідна теорія. Соціально-економічний напрямок: проблеми модернізації (О. Хінтце) і походження капіталізму (В. Зомбарт). Соціалістичні ідеї в історіографії (Ф. Мерінг). Антипозитивізм у Франції (Е. Дюркгейм, Ф. Сіміан) і основні напрямки в історіографії. Концепція національної історії Е. Лависса. А. Берр (1872-1954) і його «Синтез в історії» (1911). Критика емпіризму школи Г. Моно і неокантіанців. Ідея «внутрішньої причинності». Неогегельянська критика позитивізму: Б. Кроче (1866-1952) і його «Теорія та історія історіографії» (1917).

12. Історична наука в другій половині ХХ століття (до початку 1990-х років) «Старі» і «нові шляхи» в історіографії середини ХХ сторіччя. «Наукова історія» і проблема міждисциплінарності. Історія та соціальні науки: міждисциплінарна ситуація 1960-1970-х років. Дискусії про відносини між історією і соціологією. Від «старої» до «нової» соціальної історії. Етапи розвитку «нової соціальної історії». Парадигма соціально-структурної історії. Кількісні методи в історичних дослідженнях. Запозичення методів суміжних наук (історичної демографії, соціології, антропології, психології) і проблема їх адаптації. Рух за «історію знизу». «Нова історична наука» та історична антропологія. Від «історії знизу» до «історії зсередини». Зростання нових субдисциплін. Оновлення концептуального апарату і дослідницьких методів. Бум конкретних соціально-історичних досліджень. Поява нових історичних журналів. Зміни в системі університетської освіти. Формування нових наукових центрів. Діяльність історичних товариств. Історична наука у Франції. «Методологічна революція» школи «Анналів». «Глобальна історія» і концепція історичного часу Ф. Броделя. «Серіальна історія» П. Шоню. Дискусії про Французької революції (Ж. Лефевр, А. Собуль, Р. Муньє, Ф. Фюре, Д. Ріше і ін). Інтерпретація переходу від феодалізму до капіталізму у М. Вовеля. Розвиток історичної демографії та регіональної історії. «Нерухома історія» Е. Леруа Ладюрі. Праці Ж. Дюбі, Ж. Ле Гоффа та інших представників третього покоління школи «Анналів». «Соціальна історія ментальностей». Історія ментальностей та історична антропологія. Історична наука в Великобританії. Теоретико-методологічні пошуки і дискусія про «старих» і «нових» шляхах в історичній науці. Марксистська методологія історії в британській історіографії та її творчий розвиток у роботах Е. Томпсона, Е. Хобсбоума, К. Хілл, Р. Хілтона, Дж. Рюде. Концепції «загальної кризи ХVІІ століття». Дискусії навколо інтерпретацій Англійської революції середини ХVІІ століття. «Нова робоча історія» та її еволюція. Дискусія про природу британського імперіалізму і значенні колоніальної імперії. «Нова соціальна історія» і її різні напрямки. Г. Перкін і його концепція соціальної історії. Кембріджська Група з вивчення соціальних структур і населення: від історичної демографії до демо-соціальної історії. «Геній локальної історії» У. Хоскінс і його школа. Соціальна історія в радикально-демократичній інтерпретації: «історія знизу» і школа «Історичної майстерні» Р. Семюела. Соціальна антропологія і історія народної культури (роботи К. Томас, А. Макфарлейн, П. Берка та ін.) Історія "народної культури" як аналог історії ментальностей: схожість і відмінність. Нові тенденції в 1960-1980-і роки. Оформлення радикально-демократичного спрямування (Д. Леміш, С. Лінд, Ю. Дженовезе): «історія знизу». «Нова економічна історія» та вивчення проблем промислового перевороту, аграрних відносин, рабовласництва. Американська кліометрія: Р. Фогел, Д. Норт. «Нова робоча історія» в працях Г. Гатман. «Нова політична історія» про політичну культуру і

13. Історіографія на рубежі ХХІ ст. Зміна загальнокультурної парадигми і «критичний поворот» в історіографії на рубежі 1980 і 1990-х років. Поняття «лінгвістичний поворот» і «постмодерністський» або «семіотичний» виклик ». «Епістемологічна революція» і визначення предмета історичного знання. Роль наративу. Проблема опосередкувань: мова і текст. Переосмислення природи історичного джерела та історичного факту. Перегляд базових концептів соціальної історії і «зникнення» історичної реальності: акцент на дискурсивний аспект соціального досвіду. Від «відтворення» минулого до його «конструювання». Методологія і практика історичного постмодернізму. Переосмислення досвіду європейської історіографії. Кінець ідеології прогресу. Відмова від синтетичних побудов. «Історія в осколках»: фрагментарне бачення минулого. Теоретико-методологічні дискусії середини 1990-х років. «Середня», або «третя» платформа і концепція досвіду, незвідність до дискурсу: поняття «соціальної логіки тексту» (Г. Спігел). «Нова культурно-інтелектуальна історія» та її провідні представники. Роботи Р. Шарт'є. Дискусія про співвідношення мікро- і макроаналізу в зарубіжній і вітчизняній історіографії. Сплеск інтересу до мікроісторії в 1980-і роки - реакція на виснаження евристичного потенціалу макроісторическої версії соціальної історії. Італійська мікроісторія і німецька історія повсякденності. Казуальний підхід. Норми і виключення. "Розриви" і неповна інтегрованість соціальних систем. Аналіз форм індивідуальної поведінки та проблема вибору. Мережевий аналіз міжособистісних взаємодій. Пізнавальні переваги мікроаналізу. Несумісність аналітичного інструментарію макро-і мікроаналізу і колізія мікро-і макроісторія. Пошуки «іншої соціальної історії»

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	ус	у тому числі					ус зо	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд	с.р		л	п	лаб.	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1.												
Тема 1. Історія та історіографія. Історіографія як історія історичної науки..	8	2				6	11	1				10
Тема 2. Історіюписання перехідної епохи.	8	2				6	11	1				10
Тема 3. Характерні риси та жанри середньовічної історіографії.		4				8	9	1				8
Разом за розділом 1		8				20	31	3				28
Розділ 2												

Тема 4. Історіографія епохи Відродження і Реформації		2				6	7	1				6
Тема 5. Історичні концепції Століття Просвітництва		2				6	7	1				6
Тема 6. Західноєвропейська історіографія в першій половині XIX століття.		2				8	7	1				6
Тема 7. Французька історіографія в першій половині XIX століття		2				6	8	2				6
Тема 8. Британська історіографія першої половини XIX століття		4				6	10	2				8
Разом за розділом 2		12				32	39	7				32
Розділ 3												
Тема 9. Історіографія другої половини XIX століття		2				8	10	2				8
Тема 10. Розвиток локальних досліджень.		2				8	10	2				8
Тема 11. Історична наука в кінці XIX - початку XX століття		4				8	10	2				8
Тема 12 Історична наука в другій половині XX століття.		2				6	10	2				8
Тема.13 Історіографія на рубежі XXI ст. Підсумки.		2				6	10	2				8
Разом за розділом 3		12				36	50	10				40
Усього годин		32				88	120	20				100

Методи навчання

Теоретико-методологічна основа курсу будується, окрім звичайного критичного аналізу джерел і історіографії та пошуку аналогій, на комплексному використанні найрізноманітніших методів та принципах (історико-порівняльного, історико-генетичного, структурно-функціонального, типологічного, історичної психології та антропології, ретроспекції, екстраполяції).

7. Методи контролю

Контроль за роботою студентів здійснюється шляхом перевірки та оцінювання поточних та залікової контрольних робіт, самостійної роботи студентів. Екзамен у 2 семестрі

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання					Екзамен	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Розділ 2	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом		
Т 1 -5	Т 4-8	Т 9-13				
15	15	15	15	60	40	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

9. Рекомендована література Основна література

Основна література

1. Вайнштейн О.Л. Западноевропейская средневековая историография. М; Л., 1964.
2. Гутнова Е.В. Историография истории Средних веков. 2-е изд. М., 1985.
3. Историография Нового времени стран Европы и Америки. М., 1967.
4. Косминский Е.А. Историография Средних веков. М., 1963.
5. Могильницкий Б.Г. История исторической мысли XX в. Томск, 2001-2003. Вып. 1-2.
6. Репина Л.П., Зверева В.В., Парамонова М.Ю. История исторического знания. М, 2003.

Джерела

1. Евсевий Памфил. Церковная история. М., 1993.
2. Августин Аврелий. О Граде Божьем: В 4 т. М, 1994. I
3. Григорий Турский. История франков. М., 1987.
4. Иордан. О происхождении и деяниях готв. СПб., 1997.
5. Беда Достопочтенный. Церковная история народа англвов. СПб., 2003.
6. Эйнгард. Жизнь Карла Великого // Левандовский А.А. Карл Великий. М., 2000. С. 154-180.
7. Прокопий Кесарийский. Война с персами. Война с вандала-ми. Тайная история. М., 1993.
8. Историки эпохи Каролингов. М., 1999.
9. Гельмольд. Славянская хроника. М, 1963.

10. Виллардуэн Ж. де. Завоевание Константинополя. М., 1993.
11. Кларк Р. де. Завоевание Константинополя. М., 1986.
12. Макиавелли Н. История Флоренции. М., 1973.
13. Боден Ж. Метод легкого познания истории. М., 2000.
14. История в энциклопедии Дидро и Д'Аламбера. Л., 1978.
15. Кондорсе М.А. Эскиз исторической картины прогресса чело-веческого разума. М., 1936.
16. Мабли Г.-Б. Об изучении истории. О том, как писать историю. М., 1993.
17. Гердер И.Г. Идеи к философии истории человечества. М., 1976.
18. Гегель Г.В.Ф. Лекции по философии истории. СПб., 1993.
19. Ранке Л. Об эпохах новой истории. М., 1898.
20. Гизо Ф. История цивилизации в Европе. СПб., 1892.
21. Тьери О. Избранные произведения. М., 1937.
22. Бокль Г. История цивилизации в Англии. М., 2001.
23. Маркс К. Восемнадцатое брюмера Луи Бонапарта // Маркс К., Энгельс Ф. Избр. произведения: В 4 т. М., 1985. Т. 1. С. 418-
24. Энгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. 2-е изд. Т. 21. С. 23-178.
25. Дройзен И.Г. Историка. СПб., 2004.
26. Ницше Ф. О пользе и вреде истории для жизни // Соч.: в 2 т. М., 1990. Т. 1. С. 158-230.
27. Риккерт К. Науки о природе и науки о культуре. М., 1998.
28. Трельч Э. Историзм и его проблемы: Логическая проблема философии истории. М., 1994.
29. Вебер М. Избранное. М., 1990.
30. Арон Р. Избранное: Введение в философию истории. М.; СПб., 2000.
31. Поппер К. Ницшта историцизма. М., 1993.
32. Блок М. Апология истории. М., 1974.
33. Февр Л. Бои за историю. М., 1991.
34. Философия и методология истории. М., 1977.
35. Анналы на рубеже веков: антология. М., 2002.
36. Уайт Х. Метаистория: Историческое воображение в Европе XIX в. Екатеринбург, 2002.
37. Нации и национализм. М., 2002.
38. Тош. Дж. Стремление к истине: Как овладеть мастерством историка. М., 2000.

Додаткова література

1. Алпатов М.В. Политические идеи французской буржуазной историографии XIX в. М.; Л., 1949.
2. Афанасьев Ю.Н. Историзм против эклектики. Французская историческая школа "Анналов" в современной буржуазной историографии. М., 1980.
3. Биск И.Л. История исторической мысли в Новое время. Иваново, 1983.
4. Гене Б. История и историческая культура средневекового Запада. М., 2002.
5. Гуревич А.Я. Исторический синтез и школа "Анналов". М., 1993.
6. Данилов А.И. Проблемы аграрной истории раннего средневековья в немецкой историографии конца XIX - начала XX вв. М., 1958.
7. Зверева Г.И. Организация исторической науки в Великобритании в Новое и Новейшее время. М., 1986.
8. История и память. Историческая культура Европы до начала Нового времени / Под ред. Л.П. Репиной. М., 2006.
9. Коллингвуд Р.Д. Идея истории. Автобиография. М., 1980.
10. Колосов Н.Е. Как думают историки. М., 2001.
11. Кроче Б. Теория и история историографии. М., 1998.

12. Могильницкий Б.Г. О генезисе немецкого идеалистического историзма // Методологические и историографические вопросы исторической науки. Томск, 1982. С. 14-52.
13. Репина Л.П. "Новая историческая наука" и социальная история. М., 1998.
14. Смоленский Н.И. Леопольд фон Ранке. Методология и методика исторического исследования // Методологические и историографические вопросы исторической науки. Томск, 1966. С. 48-64.
15. Смоленский Н.И. Политические категории немецкой буржуазной историографии (1848-1871). Томск, 1982.
16. Согрин В.В., Зверева Г.И., Репина Л.П. Современная историография Великобритании. М., 1991.
17. Соколова М.Н. Современная французская историография. Основные тенденции в объяснении исторического процесса. М., 1979.
18. Споры о главном. Дискуссии о настоящем и будущем исторической науки вокруг французской школы "Анналов". М., 1993.
19. Трельч Э. Историзм и его проблемы. М., 1994.
20. Шарифжанов И.И. Современная английская буржуазная историография. Проблемы теории и метода. М., 1984.
21. Шарифжанов И.И. Английская историография в XX в. Основные теоретико-методологические тенденции, школы и направления. Казань, 2004.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ ПО КУРСУ ІСТОРІОГРАФІЇ історії середніх віків
ДЛЯ СТУДЕНТІВ 5-го КУРСУ ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

1. Предмет і завдання історіографічного дослідження.
2. Основні категорії історіографічного аналізу (історична концепція, історіографічний факт, історіографічне джерело, парадигма, наукова школа).
3. Типи, структура і функції історичного знання.
4. Проблема виникнення ранніх форм історичних знань.
5. Образ історії в ранньохристиянській літературі.
6. Філософія історії Августина Аврелія.
7. Рання церковна християнська історіографія. Євсевій Кесарійський.
8. Німецькі історії раннього середньовіччя. Йордан. Григорій Турський.
9. Західноєвропейські середньовічні хроніки.
10. Історична думка італійського Відродження. Риторична та ерудітська школи.
11. Політична школа гуманістичної історіографії. Н. Макіавеллі.
12. Західноєвропейська історична думка XVII в. Ерудити. "Соціальна фізика".
13. Основні риси історичної думки французького Просвітництва.
14. Вольтер як історик.
15. Просвітництво в Німеччині і історична думка. Історичні погляди І.Г. Гердера.
16. Історична думка англійського Просвітництва. Е. Гіббон. Болінгброк.
17. Романтизм і історична думка.
18. Філософія історії Г.В. Ф. Гегеля
19. Французька ліберальна школа істориків першої половини XIX ст.
20. Історичні погляди Ж. Мішле.
21. Історична концепція А. Токвіля.
22. Історична школа права.
23. Історичні погляди Л. фон Ранке.
24. Історична наука в Англії першої половини XIX ст. Т. Карлейла.
25. Позитивізм і історична наука XIX ст.
26. Марксистська концепція історичного процесу.
27. Історичні погляди Я. Буркхардта.

28. Проблема кризи історичної науки кінця XIX – початку XX ст. в сучасній літературі. Основні підходи.
29. Неокантіанська теорія історичного пізнання.
30. Філософія історії А. Тойнбі.
31. Французька історична наука першої половини XX ст. Формування історичної школи "Анналів". М. Блок і, Л. Февр.
32. Історична наука Великобританії першої половини XX ст.
33. Історична наука Німеччини 1920-1940-х рр.. Історична наука і нацизм.
34. Основні тенденції розвитку англійської історичної думки у другій половині XX в. "Соціальна історія".
35. Історична концепція Ф. Броделя.
36. Теоретичні погляди провідних представників школи "Анналов" в 1970-1980-ті рр. Історична антропологія і історія ментальності.
37. Постмодерністський виклик історичному пізнанню.
38. Концепція історичного пізнання Х. Уайта.
39. . Основні напрямки сучасної історичної думки.